Адыгэ макъ

№ 70 (20583)

2014-рэ илъэс

ГЪУБДЖ
МЭЛЫЛЪФЭГЪУМ и 15

Адыгэ Республикэм и Правительствэ игъэзет

Зэдэлэжьэныгъэм шlуагъэ къеты

Урысые Федерацием Щынэгъончъэнымкlэ и Совет Къыблэ федеральнэ шъолъырымкlэ и Секретарь илъэс къэс зэхищэрэ зэlукlэр Краснодар щыкlуагъ. Ащ хэлэжьагъэх Къыблэм ишъолъыр пстэуми япащэхэр, шъолъырхэм ыкlи федеральнэ ведомствэхэм хэбзэухъумэнымкlэ ялlыкlохэр. Адыгеим и Лlышъхьэу Тхьакlущынэ Аслъан игъусэхэу зэхэсыгъом хэлэжьагъэх АР-м ипрокурорэу Василий Посповскэмрэ АР-м хэгъэгу кlоцl Іофхэмкlэ иминистрэу Александр Речицкэмрэ.

Урысые Федерацием и Президент Къыблэ федеральнэ шъолъырымкlэ и Полномочнэ лlыкlоу Владимир Устиновым зэрэхигъэунэфыкlыгъэмкlэ, Урысые Федерацием Щынэгъончъэнымкlэ и Совет и Секретарь ыпэкlэ ышlыгъэгъэ зэlукlэхэм язэхэфын амал къеты мыщ тетэу къэтlонымкlэ: хабзэм ифедеральнэ ыкlи ишъолъыр къулыкъухэм язэдэлэжьэныгъэ, анахьэу етlани экстремизмэмрэ терроризмэмрэ апэуцужьыгъэным ылъэныкъокlэ, шlуагъэу къытырэм нахь хэхъуагъ.

Владимир Устиновымрэ Николай Патрушевымрэ пэублэ гущыlэу къашlыгъэм ыуж зэlукlэм иlофшlэн зэфэшlыгъэ шlыкlэм тетэу лъагъэкlотагъ.

Іофыгъуитlу зытегущыlагъэхэр. Апэрэр — лъэпкъэу къызхэкlыгъэхэмрэ динэу алэжьырэмрэ ялъытыгъэу зэпэуцужьыныгъэхэр цlыфхэм къахэмыгъэтэджэгъэнхэр. Мы Іофыгъомкlэ къэгущыlагъ Адыгеим и Лlышъхьэу Тхьакlущынэ Аслъан.

Ятlонэрэ Іофыгъор — гъогузекlонымкlэ щынэгъончъагъэр щыlэным пае Іофтхьабзэу зехьэгъэн фаехэр. Пэублэ гущыlэ къышlыгъ Урысые Федерацием Щынэгъончъэнымкlэ и Совет и Секретарэу Николай Патрушевым. Ащ зэрэхигъэунэфыкlыгъэмкlэ, Къыблэ федеральнэ шъолъырым къыщыхъурэ машинэ зэутэкlхэу цlыфхэр зыхэкlуадэхэрэм япчъагъэ джыри зэрэбэу къэнэжьы. А тхьамыкlагъом ылъапсэхэм зыкlэ ащыщ водительхэр тэрэзэу зэрамыгъэхьазырхэрэр.

Сурэтхэр А. Гусевым тырихыгъэх.

Хэхъоныгъэхэр яlэх, пшъэрылъэу зыфагъэуцужьырэри макlэп

Тэхъутэмыкъое районым инароднэ депутатхэм я Совет зичэзыу зэхэсыгъо мэлылъфэгъум и 11-м иlагъ. Ащ хэлэжьагъэх Адыгэ Республикэм и Премьер-министрэу Къумпlыл Мурат, АР-м и Къэралыгъо Совет — Хасэм идепутатхэр, АР-м иминистрэхэм я Кабинет хэтхэр, къоджэ псэупlэхэм япащэхэр, нэмыкlхэри.

2013-рэ илъэсэу икlыгъэм Тэхъутэмыкъое район администрацием ипащэу Шъхьэлэхъо Азмэт иlофшlэн зыфэдагъэм зэфэхьысыжьхэр къыфишlыхэзэ, районым социальнэ-экономикэ хэхъоныгъэу ышlыгъэхэм, щыкlагъэу, гумэкlыгъоу яlэхэм, тапэкlэ пшъэрылъэу зыфигъэуцужьыхэрэм къатегущыlагъ. Ащ къызэриlуагъэмкlэ, производствэ ыкlи социальнэ лъэныкъохэмкlэ къэгъэлъэгъон дэгъухэр районым иlэх. Блэкlыгъэ илъэсым егъэпшагъэмэ, районым социальнэ-экономикэ хэхъоныгъэу ышlыгъэхэм ахэхъуагъ. Анахьэу анаlэ зытырагъэтыгъэхэр цlыфхэм ящыlэкlэпсэукlэ нахьышlу шlыгъэныр ыкlи бюджетым гъэпсыкlэ гъэнэфагъэ иlэныр ары. Зэкlэмкlи Тэхъутэмыкъое районым нэбгырэ мин 72-м ехъу щэпсэу. Ахэм ащыщэу нэбгырэ мин 18-м ехъур пенсионерых. Экономикэм изытет зыфэдэр анахьэу къэзыгъэлъагъохэрэм ащыщ Іофшlапlэ зимыlэхэм япчъагъэ зыфэдизыр, блэкlыгъэ илъэсым а пчъагъэр процент 0,8-рэ хъугъэ. Предприятиехэм ыкlи организациехэм гурытымкlэ мэзэ лэжьапкlэу 2013-рэ илъэсым къафикlыгъэр сомэ мин 27-м ехъу.

Шъхьэлэхъо Азмэт къызэриlуагъэмкlэ, Адыгэ Республикэм ишъолъырхэр пштэмэ, Тэхъутэмыкъое район закъор ары ежь-ежьырэу ибюджет гъэпсыкlэ гъэнэфагъэ фэзышlырэр, ащ дакlоуи республикэ бюджетыми иlахьышlу хешlыхьэ. Лъэныкъо зэфэшъхьафхэм къарыкlыгъэ сомэ миллиарди 2-рэ миллиони 197-рэ Тэхъутэмыкъое районым иэкономикэ блэкlыгъэ илъэсым къыхалъхьагъ. 2012-рэ илъэсым егъэпшагъэмэ, а пчъагъэр сомэ миллион 356-кlэ нахьыб. 2013-рэ илъэсым хэбзэlахьэу ыкlи къаугъоирэу чlыпlэ бюджетым рагъэхьагъэр процентi 105-м кlахьэу гъэцэкlагъэ хъугъэ. Анахьыбэу хэбзэlахьыр къэзытыгъэхэр пшъэдэкlыжьэу ахьырэмкlэ гъунэпкъэ гъэнэфагъэ зиlэ обществэхэу «ИКЕА МОС», «Новые технологии», «Газпром Трансгаз Краснодар», «Ютекс», «Метро Кэш энд Керри» зыфиlохэрэр арых.

2013-рэ илъэсым экономикэм илъэныкъо зэфэшъхьафхэу организациехэм ыкlи предприятиехэм зэкlэмкlи сомэ миллиард 44-рэ миллиони 174-рэ зытефэгъэ продукцие къыдагъэкlыгъ. 2012-рэ илъэсым егъэпшагъэмэ, а пчъагъэр фэди 6,5-кlэ нахьыб. Мыщ фэдэ къэгъэлъэгъонышlухэм къафэкlонхэм зиlахьышlу хэзышlыхьагъэхэм ащыщых зэфэшlыгъэ lахьзэхэлъ обществэу «Хладокомбинат Западный», пшъэдэкlыжьэу ахьырэмкlэ гъунэпкъэ гъэнэфагъэ зиlэ обществэхэу «Пластиктрейд», «Новые технологии», «Силан Метал Пэкаджинг», «Алюминий ЮГ», «ДомБытХим» зыфиlохэрэр.

(Икlэух я 2-рэ нэкlуб. ит).

Хэхъоныгъэхэр яIэх, пшъэрылъэу зыфагъэуцужьырэри макIэп

(ИкIэух).

КъумпIыл Мурат

Пащэм къызэриIуагъэмкIэ, районым иэкономикэ хэхъоныгъэхэр езыгъэшIыхэрэр ыкIи бюджет къэкIуапIэхэм зэу ащыщыр псэолъэшIыныр ары. БлэкIыгъэ илъэсым зэкIэмкIи квадратнэ метрэ мин 34-рэ къызэлъызыубытырэ псэупIэхэр районым щагъэпсыгъэх. Мэкъумэщым ылъэныкъокIи къэгъэлъэгъонышIухэр яIэх. Лэжьыгъэу ыкIи тыгъэгъазэу 2013-рэ илъэсым зэкIэмкIи къахьыжьыгъэр тонн 42141-рэ мэхъу. БлэкIыгъэ илъэсым егъэпшагъэмэ, а пчъагъэр фэдэ 2047-кIэ нахьыб.

2013-рэ илъэсым федеральнэ программэу «Къуаджэм социальнэ хэхъоныгъэ ышIыныр» зыфиIорэм хахьэу псэолъэшIынымкIэ ыкIи мэкъу-мэщымкIэ министерствэхэм япрограммэу «Унэгъо ныбжьыкIэхэм псэупIэ ягъэгъотыгъэныр» зыфиIорэм хэлэжьагъэх, лъэныкъуитIумкIи унэгъуи 3-мэ псэупIэхэр арагъэгъотыгъэх. Бизнес цIыкIумрэ гурытымрэ хэхъоныгъэхэр ашIынхэм фэIорышIэрэ муниципальнэ программэу щыIэм ишIуагъэкIэ блэкIыгъэ илъэсым унэе предпринимательхэм ахъщэ IэпыIэгъоу сомэ миллионым ехъу аратыгъ.

Экономикэм илъэныкъо зэфэшъхьафхэм зыпкъ итэу хэхъоныгъэхэр ашIынхэмкIэ анахьэу зишIуагъэ къакIоу пащэм къыIуагъэр инвестициеу ащ къыхалъхьэрэр ары. Тэхъутэмыкъое районым зэкIэмкIи инвестиционнэ проект 29-рэ щагъэцэкIагъ ыкIи сомэ миллиард 17-м ехъу къыхалъхьагъ, 2013-рэ илъэсым а пчъагъэр сомэ миллиарди 2-рэ миллион 310-рэ хъугъэ.

Шъхьэлэхъо Азмэт

Мыхэм яшIуагъэкIэ IофшIэпIэ чIыпIэ мини 6-м ехъу къызэIуахыгъ.

Псауныгъэр къэухъумэгъэным, гъэсэныгъэм, культурэм, нэмыкI лъэныкъохэмкIи гъэхъагъэу ашIын алъэкIыгъэхэм район администрацием ипащэ къащыуцугъ. Ау анахьэу ынаIэ зытыридзагъэр щыкIагъэу, гумэкIыгъоу щыIэхэр арых. Ахэм ащыщ Тэхъутэмыкъое районым ит еджапIэхэм язытет уигъэрэзэнэу зэрэщымытыр, ахэм япроцент 75-м ехъумэ гъэцэкIэжьын дэгъухэр яшIылIэгъэнхэ зэрэфаер. Ащ нэмыкIэу псэуалъэу ачIэтхэр жъы хъугъэх, еджэпIи 7-мэ спортивнэ залхэр, еджэпIи 5-мэ шхапIэхэр яIэхэп. Мы илъэсым ахэм ядэгъэзыжьын Iоф дашIэнэу пащэм къыIуагъ. Джащ фэдэу А. Шъхьэлахъом къызэриIуагъэмкIэ, анахь пшъэрылъ шъхьаIэу яIэхэм ащыщ чэзыум хэт кIэлэцIыкIухэм япчъагъэ нахь макIэ шIыгъэныр. 2013-рэ илъэсым зэкIэмкIи чэзыум кIэлэцIыкIу 1778-рэ хэтыгъэмэ, нэбгырэ 1007-мэ чIыпIэхэр арагъэгъотыгъэх. Непэрэ мафэм ехъулIэу мэзитIум къыщегъэжьагъэу илъэсищым нэс зыныбжь кIэлэцIыкIу 800 чэзыум хэт. Адрэ илъэсхэм ягъэпшагъэмэ, а пчъагъэр бэп.

Тэхъутэмыкъое районым инароднэ депутатхэм я Совет хэтхэм район администрацием ипащэ иIофшIэн зэфэхьысыжьэу фэхъугъэхэр дэгъукIэ къыфалъэгъугъ. Джащ фэдэу зэхахьэм цIыфыбэ къыщыгущыIагъ. Районым щыпсэухэрэм къаIэтыгъэ упчIэхэм яджэуапхэр КъумпIыл Мурат къаритыжьыгъэх ыкIи ахэр дэгъэзыжьыгъэхъунхэм пае къазэрадеIэщтымкIэ ыгъэгугъагъэх.

2013-рэ илъэсым районым хэхъоныгъэу ышIыгъэхэм КъумпIыл Мурат осэшIу афишIыгъ, ащкIэ Iофышхо зышIэгъэхэ район пащэм, цIыфхэм зэрафэразэр къыIуагъ. Зипшъэрылъхэр щытхъу хэлъэу зыгъэцэкIэрэ муниципальнэ образованием тапэкIи IэпыIэгъу зэрэфэхъущтхэр АР-м и Правительствэ и Тхьаматэ къариIуагъ.

— Экономикэм илъэныкъо зэфэшъхьафхэмкIэ Тэхъутэмыкъое районым къэгъэлъэгъонышIухэр зэриIэм урымыгушхон плъэкIырэп. Непэ анахь пшъэрылъ шъхьаIэу тиIэхэм ащыщ муниципальнэ образованием хахьо иIэныр ыкIи цIыфхэм ящыIэкIэ-псэукIэ нахьышIу шIыгъэныр. Социальнэ пшъэрылъэу тиIэхэр зэшIотхынхэм пае федэкъэкIуапIэу районым иIэхэр икъоу дгъэфедэнхэ фае. Тэхъутэмыкъое районым тапэкIи хэхъоныгъэхэр ышIынхэмкIэ, ыпэкIэ лъыкIотэнымкIэ амалышIухэр иIэх. Мы муниципальнэ образованиер зыдэщыс чIыпIэм федеральнэ гъогу зэрэпхырыкIырэр ыкIи къалэу Краснодар зэрэпэгъунэгъур дэгъу. Ащ ишIуагъэкIэ инвесторхэр нахьыбэу къепщэлIэнхэ плъэкIыщт. Арэу зыхъукIэ, Тэхъутэмыкъое районым, ащ щыпсэухэрэм ящыIэкIэ-псэукIэ нахьышIу зэрэхъущтым щэч хэлъэп, — къыIуагъ КъумпIыл Мурат.

КIАРЭ Фатим.

Сурэтхэр Iэшъынэ Аслъан тырихыгъэх.

ЗыкIыныгъэм фещэх

Мыекъопэ къэралыгъо технологическэ университетым джырэблагъэ космонавтикэм и Мафэ щыхагъэунэфыкIыгъ. Шытхьэлэ районым общественнэ организациеу «Перспектива» зыфиIорэр, сэкъатныгъэ зиIэхэу курэжъыекIэ къекIокIыхэрэм Адыгэ РеспубликэмкIэ я Союз мы апшъэрэ еджапIэм игъусэу IофтхьабзэмкIэщакIо фэхъугъэх. Джащ фэдэу мыщ хэлэжьагъэх Адыгэ республикэ гимназием епхыгъэу, сэкъатныгъэ зиIэ кIэлэеджакIохэу яунэ исэу еджэхэрэр.

Iофтхьабзэм пшъэрылъ шъхьаIэу иIэр зыкIыныгъэ ныбжьыкIэхэм ахалъхьаныр, гуфэбэныгъэ азыфагу илъэу, япсауныгъэ псыхьагъэу, амалыкIэхэр зэрагъэгъотызэ, яшIэныгъэхэм ямызакъоу, культурэм ылъэныкъокIи хэхъоныгъэхэр ашIынхэу ары. НыбжьыкIэхэмрэ студентхэмрэ яуахътэ гъэшIэгъонэу зэхащэу егъэсэгъэнхэри пшъэрылъэу зыфагъэуцужьыгъэхэм ащыщ.

— Тызэгъусэу мыщ фэдэ Iофтхьэбзэ гъэшIэгъонхэр ыпэкIи зэхэтщагъэх, — еIо кIэщакIо фэхъугъэмэ ащыщэу, Мыекъопэ къэралыгъо технологическэ университетым ипроектэу яунэмэ арысэу шIэныгъэхэр зэрагъэгъотыным тегъэпсыхьагъэм ипащэу Галина Измаиловам. Сэкъатныгъэ зиIэ кIэлэцIыкIухэм ягъусэу тистудентхэм нысхъэпэ спектаклэ къагъэлъэгъонэу агъэхьазырыгъ. Пшъэрылъэу зыфэдгъэуцужьырэр мыщ фэдэ кIэлэцIыкIухэм къэгъэлъэгъонхэр афызэхэтщэнхэу арэп, ежьхэри тигъусэу, зэгурыIоныгъэ тазыфагу илъэу Iоф зэдэтшIэныр ары.

Зэнэкъокъухэр, джэгукIэ гъэшIэгъонхэр, къашъохэр Iофтхьабзэм щызэхащагъэх. Мыекъопэ къэралыгъо технологическэ университетым итворческэ купхэм къагъэхьазырыгъэ къэгъэлъэгъон зэфэшъхьафхэм зэхахьэр лъагъэкIотагъ.

ГЪОНЭЖЬЫКЪО Сэтэнай.

Зэрифэшъуашэу зэхащагъ

Гъэсэныгъэмрэ шIэныгъэмрэ ясистемэ лъыплъэгъэнымкIэ федеральнэ къулыкъум ипащэу Сергей Кравцовыр мы мафэхэм Адыгеим щыIагъ. ХьисапымкIэ пэшIорыгъэшъ ушэтыныр республикэм зэрэщызэхащагъэр зэригъэлъэгъугъ. Нэужым пресс-конференциеу щыIагъэм зэфэхьысыжьхэр къыщишIыгъэх.

— ПэшIорыгъэшъ ушэтыныр республикэм зэрифэшъуашэу щызэхащагъ, — къыхигъэщыгъ Сергей Кравцовым. — Адыгеим ипащэхэм, АР-м гъэсэныгъэмрэ шIэныгъэмрэкIэ и Министерствэ зэгурыIоныгъэ тазыфагу илъэу тызэдэлажьэ. ЗэикI къэралыгъо ушэтыныр шапхъэхэм адиштэу зэхэщэгъэным пае республикэм IофшIэнышхо щызэшIуахыгъ. Ахэм зэу ащыщ кIэлэеджакIохэм, нытыхэм, кIэлэегъаджэхэм гущыIэгъу зэрафэхъугъэхэр.

Гурыт еджапIэр къэзыухырэ кIэлэеджакIоу, хьисапымкIэ ушэтыныр зытынэу щыт нэбгырэ 2227-м щыщэу ежь яшIоигъоныгъэкIэ пэшIорыгъэшъ Iофтхьабзэм нэбгырэ 432-рэ къекIолIагъ. Мы мафэм кIэлэеджакIохэм зызэраушэтыгъэр зыми хэхьащтэп, ау ушэтынхэр къызежьэхэкIэ психологическэу фэхьазырынхэмкIэ, шапхъэу щыIэхэр нэрылъэгъу афэхъунхэмкIэ, яшIэныгъэхэм ежь-ежьырэу уасэ афашIынымкIэ, афэмыукIочIыгъэ упчIэхэм джыри нахь дэгъоу зафагъэхьазырынымкIэ ишIогъэшхо къэкIощт.

— Ушэтыным ишапхъэхэр зэкIэми зэфэдэу агъэцэкIэнхэ фае, зыми фэгъэкIуатэ иIэнэу щытэп. ШIэныгъэу шъхьадж IэкIэлъым елъытыгъэу ар ытыщт. Къыхэгъэщыгъэн фае, илъэс 11-м зэрамыгъэшIагъэ упчIэхэм зэрахэмытыр. Дэгъоу зыбгъэхьазырымэ зи ащ къин хэлъэп, — къыIуагъ С. Кравцовым.

Я 11-рэ классыр къэзыухырэ Шъоджэ Заирэрэ Максим Мереуцарэ федеральнэ къулыкъум ипащэ къыIуагъэр къаушыхьатыжьыгъ. ХьисапымкIэ пэшIорыгъэшъ ушэтынэу атыгъэр къины къызэращымыхъугъэр къаIуагъ. Апэрэ такъикъ заулэм зэрэгумэкIыгъэхэр, ау бэ темышIэу зыпкъ къызэриуцожьыгъэхэр, камерэхэр зэрэчIэтхэри пэрыохъу къызэрафэмыхъугъэхэр къыхагъэщыгъ. Къэралыгъо ушэтынхэр къызежьэхэкIэ агукIэ ащ фэхьазырхэу, шIыкIэ-амалыр аIэкIэлъэу ныбжьыкIэхэр къекIолIэщтых.

ПэшIорыгъэшъ ушэтыныр мы мафэм зыщыкIогъэхэ Кощхьаблэ, Адыгэкъалэ ыкIи Мыекъуапэ япунктхэм пащэхэу ачIэтыгъэхэр нэужым къэгущыIагъэх. Зэрифэшъуашэу пэшIорыгъэшъ ушэтыныр зэрэкIуагъэр, къафагъэнэфэгъэ шапхъэхэр зыукъуагъэ зи къызэрахэмыкIыгъэр къаIуагъ.

Зэфэхьысыжьхэр къышIыхэзэ, Адыгеим и Вице-премьерэу, чIыпIэ IофшIэкIо купым ипащэу Наталья Широковам къыхигъэщыгъ зэикI къэралыгъо ушэтыныр шапхъэхэм адиштэу Адыгеим щызэхэщэгъэныр япшъэрылъ шъхьаIэу зэрэщытыр.

Нэужым журналистхэр зыгъэгумэкIырэ упчIэхэр гъэсэныгъэмрэ шIэныгъэмрэ ясистемэ лъыплъэгъэнымкIэ федеральнэ къулыкъум ипащэу Сергей Кравцовым ратыгъэх ыкIи ахэм игъэкIотыгъэу джэуапхэр ащ къаритыжьыгъэх.

ПIАТIЫКЪО Анет.

ТХЫЛЪЫКI

Тхьэм ынэшIу къыщифи, цIыфым гъашIэр къызыритыгъэм къыщыкIэдзагъэу, охътэ бэдэдэ псэу блэчъыгъ тарихъ лъэужыр пхырифызэ. Джа блэкIыгъэ чыжьэр иIэубытыпIэу, икъуаджэ фэтхагъ журналист IэпэIасэу, щынджыеу Пратэкъо Зубер ГъучIыпсэ ыкъор. Уикъуаджэ ащ фэдэу уфэгумэкIыныр, уфэулэуныр, гукIочIэ лъэш нэшан.

Ижъырэ синдхэм яджэрпэджэжь

«Эхо древних синдов» зыфиIорэр Адыгеим изэлъашIэрэ журналистэу ыкIи краеведэу Пратэкъо Зубер иилъэсыбэ IофшIагъэ изэфэхьысыжь. УрысыбзэкIэ тхылъыр ытхыгъ, ащ ежь авторым къыщеIо мурадэу иIагъэр: «О них, моих земляках-шенджийцах, я замыслил эту книгу, чтобы донести их имена до будущих поколений, чтобы было брать с кого пример». Ары. ПфэлъэкIымэ ухэтми, укъызщыхъугъэ къуаджэр, уилъэпкъ шIоу ахэлъыр, алэжьыгъэр — лъапэм къыщежьэу, шъхьапэм нэсыжьэу, лIэужхэм къафипIотыкIыныр, зэлъябгъэшIэныр, шэнышIухэр щысэ афэпшIынхэр дэгъу, лъэбэкъу заф. Арышъ, тхылъым иавтор тыгу къыддеIэу тыфэгушIо, адыгэ тхылъым мэхьанэ фэзышIырэ пстэуми ыкIи лъэпэмафэ тхылъыкIэм ыдзынэу фэтэIо.

Зубер икъуаджэ фитхыгъэ тарихъ мэхьанэ зиIэ тхылъэу «Эхо древних синдов» зыфиIорэр 2014-рэ илъэсым, къалэу Краснодар къыщыдэкIыгъ. Литературнэ-художественнэ тхыгъэм иредактор шъхьаIэр Валерий Тен-Ковиныр ары, ежь авторым ыкIи Э. Трахъум яархив сурэттехыгъэхэр бэу щыгъэфедагъэх.

Пратэкъо Зубер ГъучIыпсэ ыкъор чъэпыогъум и 21-м, 1961-рэ илъэсым къэхъугъ. Пшызэ мэкъумэщ институтыр къыухыгъ, исэнэхьаткIэ инженер-псэолъэшI. Колхозэу «Кубань» ипсэолъэшI бригадэ ипащэу Iоф ышIагъ. Щынджые гурыт еджапIэр ашIы зэхъум техническэ лъыплъэн къулыкъум иIэшъхьэтетыгъ. Колхозэу «Кубань» ибылымхъупIэ псэуалъэхэм яшIын фэгъэзэгъагъ ыкIи ыгъэцэкIагъ.

1986-рэ илъэсым къыщыублагъэу муниципальнэ гъэзетхэм яредакциехэу Адыгэкъалэ, Теуцожь ыкIи Тэхъутэмыкъое районхэм ащыIэхэм Iоф ащишIагъ. 1991-м къыщыкIэдзагъэу 2004-рэ илъэсым нэс гъэзетэу «Согласием» иредактор шъхьэIагъ. Урысыем ижурналистхэм я Союз идиплом къыфагъэшъошагъ. Журналист премиехэу Андырхъое Хъусенэ ыцIэкIэ щытым ыкIи «Золотое перо Кубани» зыфиIорэм ялауреат. Краеведческэ тхыгъэхэм ыкIи тхылъхэм яавтор ыкIи ахэм гъусэ иIэу бэрэ ахэлажьэ. Икъуаджэу Щынджые ехьылIэгъэ тхылъыкIэу сапашъхьэ илъыр, «Эхо древних синдов» зыфиIорэр, мы къуаджэм игъэшIэ гъогу гъэшIэгъон къыриIотыкIэу гъэпсыгъэ. Адыгэ къуаджэ пэпчъ мыщ фэдэ тхылъ загъэулэоу фатхыгъагъэмэ, тилъэпкъ тарихъ улъыхъужьын имыщыкIагъэу упкIэпкIыгъэу танэIу къиуцощтыгъ.

Тхылъым ыкIышъо-теплъэ лъэпкъым ичIыопс гъэшIэгъони, адыгэ хъулъфыгъэ-зэолIым игъогу зэщымыщхэр зэрэмыпсынкIагъэхэми гу лъыуегъатэ. ЛIыгъэ-цIыфыгъэр ихэбзэ пытэу щыIэгъэ адыгэм итхыдэ Iахьэу щынджыехэм ашъхьэ къырыкIогъэ пстэур зэрэщытыр Пратэкъо Зубер итхыгъэкIэ пшIошъ ыгъэхъумэ шIоигъу ыкIи ар къызэрэдэхъугъэм ишыхьат тхылъыр къызэрэдэкIыгъэр.

Адыгэ тхыдэр, адыгэ тарихъыр, адыгэ культурэр. А зэкIэм алъапсэ адыгэ хьакIэщым щадзыгъ ыкIи зыщаIэтыгъ. Арэу сэгугъэ тхылъым игущыIапэ хьакIэщым имэхьанэкIэ, хьакIэ зещакIэм, цIыфыгъэ хабзэхэм атегъэпсыхьагъэу адыгэхэр зэрэщыIагъэхэр ыкIи мыхэр зэIукIэпIэ-зэхэхьэпIэ къодыехэр армырэу, лъэпкъ акъыл лэжьыпIэхэу зэрэщытыгъэхэр Зубер къызкIыщиIотагъэр. Щынджые зихьакIэщыпчъэ щызэIухыгъагъэхэу — ЕмтIылъ Уцужьыкъо, хьакIэщыр зикIопIэгъэ орэдус-орэдыIоу Абрэдж (Хьаджэбыекъо) Юсыф, нарт тхыдэIуатэхэу Хьарэхъу Долэ, Трахъу Юсыф, Пщыбэкъо Ерэджыбэ, Батмэн Джэф ацIэ къыщыреIо. Ахэм ауж къикIыгъэ цIыф Iушхэми тафегъэнэIуасэ. Тхылъым иапэрэ нэкIубгъохэм «Песня о Шенджие» зыфиIоу урысыбзэкIэ Пратэкъо Бэлэ ытхыгъэр, орэдышъор — КIыргъ Юрэ зыфишIыгъэр ыкIи «Щынджые иорэдэу» ЕмтIылъ Нурбыйрэ Гъонэжьыкъо Аскэррэ зэдаусыгъэр арытэлъагъох. Ащ къуаджэу Щынджые игеографическэ щысыпIэ-чIыпIэ игъэпсыкIэ, щыпсэурэ цIыф пчъагъэр 2000-м зэрэкIахьэрэр, къешIэкIыгъэ чIыпIацIэхэр кIэкIэу къыщеIох. Ащ шъхьэ 12 къыкIэлъэкIо:

Синд цIыкIур; тарихъым икъежьапI; Унэ-Убатэ ибг лъагэ; (мыхэр къуаджэр мы чIыпIэм къызэрэтIысынэу хъугъэр, ижъырэ синдхэм щынджыехэр къатекIыгъэхэу авторым зэрилъытэрэр къызщыIуагъ); Щынджые къэхэлъэжъыр; щынджыехэр пыибэм зэрябэныщтыгъэхэр; БэдзэршIыпIэ гупчэр зыфаIощтыгъэр; грунхэр къыздикIыгъэхэм икъэбар кIэкI, къоджэ парламентыр; мэщытыр; революцием къыдэхъугъэхэр; Щынджые НЭП-р зэрэщыкIуагъэр; коллективизациер зыфиIорэ тхыгъэхэм къуаджэм ищыIэкIэ-псэукIэ зыфэдагъэр мы лъэныкъохэмкIэ уанэIу зафэу къыкIагъэуцо. Къоджэдэсхэм зэшIуахыщтыгъэ Iофхэр къыщыпчъыгъэх, цIыфхэми ацIэ, лъэкъуацIэхэр къыщыреIох бэу авторым.

«ТиIофшIагъэхэм тэ тарагъэшIэщт» зиIэм шъхьэу — **Трахъу Лыу** ицIыф шIыкIагъэр, иIофшIэкIагъэр, промышленник ыкIи меценат инэу зэрэщытыгъэр щыкIэгъэтхъыгъ. Архив сурэттехыгъэхэр тхылъ нэкIубгъохэм арыолъагъох. Саусырыкъо илэгъу е фэд зыфэпIощт мэхьанэр иIэу тхыгъэ апэрэ адыгэ алфавитым изэхэгъэуцуакIоу, адыгэ тхыбзэм егъэжьапIэ фэзышIыгъэ **Бэгугъэ Ахьмэд** фэгъэхьыгъэ тхыгъэ тхьапэхэр. **«Чъыгэе тхьапэжъый»** цIэу иIэр Трахъу Рэмэзанэ къытегущыIэрэ тхыгъэм. КIалэр Москва МГУ-м къокIыпIабзэхэм яинститутэу епхыгъэм щеджагъ, къыухыгъ. Адыгэ хэку научнэ-ушэтэкIо институтым Iоф щишIагъ, урысыбзэр ыкIи урыс литературэр Мыекъуапэ иеджапIэхэм ащаригъэхьыщтыгъэх, хэку гъэзетэу «Социалистическэ Адыгеим» Iоф щишIэщтыгъ. Ау кIалэм ищыIэныгъэ дахэ зэкIэ зэошхом зэпыригъэзагъ, «тэ укъикIи, лажь?» — арыщтын зыкIаIорэр. 1942-рэ илъэсым Трахъур гъэры хъугъэ, бэ ыщэчыгъэр, бэ пэкIэкIыгъэр. Хымэ къэралыгъуабэмэ ащыпсэугъ, шIэныгъэ куу IэкIэлъыгъ — тхылъэу **«Черкесы»** зыфиIорэм нэмыкI шIэныгъэ тхыгъэ гъэшIэгъонхэри иIэх. Ау ихэку ынэIу къыфэгъэзагъэу щыIагъ, Германием щыпсэузэ игъашIэ ыухыгъ ыкIи ащ щагъэтIылъыжьыгъ. Трахъу Рэмэзанэ иIофшIагъэхэу мэхьанэ зиIэхэр Адыгэ Республикэм къыщыдэгъэкIыжьыгъэнхэр тхылъым иавтор игъоу елъэгъу, мы лъэныкъомкIэ АРИГИ-м итарихълэжьэу ЕмтIылъ Разыет Iоф зэришIэрэр къыщеIо.

Къэлэмыпэ гъэшIэгъон дэдэ зиIэгъэ сурэтышIэу **Цэй Евгений** ехьылIэгъэ тхыгъэми унаIэ зытырыуегъадзэ. Гъэсэныгъэр къуаджэм зэрэщыпытагъэр, щынджыехэм шIэныгъэм мэхьанэ фашIэу зэрэщытыгъэр, Хьарэхъу Тамзи ищыIакIэ щысэ инэу зэрэхъугъэр, ау ари революцием илъэхъан Тыркуем икIыжьын фаеу зэрэхъугъагъэр тхылъым къыщыIотагъ.

Пратэкъо Зубер итхылъыкIэ щынджыехэм ашъхьэ къырыкIуагъэу цIыфхэр зыщыгъуазэхэу, дэмыт горэм ыцIэ къеIогъуай, джарэу IофшIагъэр куоу чIэIабэ ыкIи ушъагъэ. Ау зы гъэзет тхыгъэкIэ а пстэумэ яфэшъошэ уасэ афэшIыгъуай. Арышъ, анахь къыкIэзгъэтхъымэ сшIоигъор «Эхо древних синдов» зыфиIорэ тхылъыр хэбдзын хэмытэу, шъыпкъэр щыгъэунэфыгъэу, Iофыгъобэ-гупшысабэу зэрэзэхэтыр, зы къуаджэ — Щынджые ищыIакIэ охътэ пычыгъо зэфэшъхьафхэм зыфэдагъэр, къуаджэм ицIыфхэр хъугъэ-шIагъэхэм ыкIи щыIакIэм зэрэтегъэпсыхьэгъагъэхэр, цIыфыгъэ къабзэр анапэу щынджыехэм къызэрахьырэр, ялIышхуи, якIэлакIи, ябзылъфыгъи, япшъэшъэ ныбжьыкIи ягъэшIэ гукIэгъу-шIулъэгъу зэрэиныр, щыIэныгъэр гъунэнчъэу зэрякIасэр мы тхылъым икъу фэдизэу къызэрэщиIотыкIыгъэр ары.

Ау етIани гъашIэм икъин, ихьылъэ уемыжэгъахэу къызэрэкIорэм ыкIи цIыфым ышъхьэ Iоф ащ къэмышIэжьынэу зэрэзэблихъурэм ушIохагъэуцо тхыгъэ зэфэшъхьафхэу тхылъым къыдэхьагъэхэм. Ащ дэжьым уемыгупшысэн плъэкIырэп: **«сыда насыпыр?»** Джэуапыми тхылъым иавтор къыбготэу, ор-орэу укъекIуалIэ: Насыпыр — уичIыгу, уихэку уащыпсэоу, угукIэ пшIоигъо сэнэхьатым урылэжьэныр, уихэгъэгу ижь IэшIу хъуаоу зыIупщэныр, о уилъэпкъ плъэкIырэр фэпшIэныр, хахъо ащ сыдымкIи ебгъэшIыныр ары. Уиунагъо, уикъуаджэ, уихэку, уи Хэгъэгу мамыр арылъэу, гъаблэ къэмыхъоу, уигупсэхэр узынчъэхэу, сабый щхы макъэр зэпымыоу ущыIэныр ары.

НэкIубгъуи 166-рэ хъурэ тхылъым Зубер игупшысэ зэгъэпэшыгъэкIэ бэ дигъэфагъэр. Зэошхоу блэкIыгъэм щынджыехэр хэтыгъэхэ къодыер армырэу, лIыгъэу щызэрахьагъэр щыгъэунэфыгъ. Джащ фэдэу адыгэ культурэм изэтегъэуцонзэтегъэпсыхьажьын ыкIи нэмыкI щыIэныгъэ лъэныкъо зэфэшъхьафыбэ пэпчъкIэ щынджыехэм чаныгъэу ахэлъыр кIэзыгъэнчъэу къыщыIотагъ. Тхылъым седжэзэ сызэгупшысагъэр, Щынджые ышъхьэ къырыкIуагъэр, зэкI пIоми хъунэу, мыщ зэхэубытагъэу зэрэдэтыр ары. Энциклопедие шъуашэр тхылъым ащ фыуегъэшIы. Зы къуаджэ — Щынджые икъэбар-тхыдэ инкIэ, авторым адыгэ лъэпкъым итарихъ куу нахь нафэ, нахь къыппэблагъэ ешIы. Ар сыда зымыуасэр?! Мыщ фэдэ тхылъыр къоджэ еджапIэм ипрограммэ хэбгъэуцоныр, къыткIэхъухьэхэрэр шIум, цIыфыгъэ иным къыфэгъэущыгъэнхэмкIэ IэпыIэгъу пшъхьапэу сэлъытэ.

Тхылъым иавтор дэгъугъэкIэ фэслъытагъэмэ ащыщ **«Топонимическэ гущыIалъ»** зыфиIорэ шъхьэу итхыгъэ кIэух фишIыгъэр. Ащ чIыпIэцIэ бэдэдэ къыщыпчъыгъ, икъу фэдизэу щыгъэунэфыгъ. Непэ нахьыбэмэ якъуаджэ епхыгъэ чIыпIацIэ гори къаIонэу ашIэжьырэп, арышъ, щыIэ научнэ IофшIагъэхэм чIыпIацIэхэмкIэ, мы шъхьэр ахэбгъахьэу къыдэбгъэкIыжьыхэмэ, тиадыгэ чIыпIацIэхэр нахь тшIэщтых ыкIи къызэтенэщтых.

Тхылъ гъэшIэгъон узIэпищэу Пратэкъо Зубер икъуаджэ фитхыгъэр, гъогумаф етэIо!

МАМЫРЫКЪО Нуриет.

Сурэтхэм арытхэр: **тхылъыкIэм итеплъ ыкIи ащ дэт сурэтхэм ащыщ.**

КУЛЬТУРЭМ И ИЛЪЭС

ЯзэIукIэгъухэр гум къенэжьых

Культурэм и Илъэс IофшIэгъэ дэгъухэмкIэ хэзыгъэунэфыкIырэмэ тиансамблэ цIэрыIохэр ащыщых. Адыгеим и Къэралыгъо академическэ купэу «Налмэсым» концертхэр Краснодар краим, тиреспубликэ къащетых.

«Налмэсым» ихудожественнэ пащэу, Адыгеим ыкIи Пшызэ шъолъыр язаслуженнэ артистэу Хъоджэе Аслъан тызэрэщигъэгъозагъэу, ансамблэр Шъачэ мы мафэхэм щыIагъ, IэкIыб хэгъэгумэ къарыкIыгъэхэри пчыхьэзэхахьэм еплъыгъэх, бысымхэр дахэу тиартистхэм къапэгъокIыгъэх.

Адыгеим икъуаджэхэм, Краснодар краим ипсэупIэхэм «Налмэсыр» ащыIэщт. Мэзищым къыкIоцI планэу зэхигъэуцуагъэм къыделъытэ концертхэр, мэфэкI пчыхьэзэхахьэхэр. Мы илъэсым «Налмэсымрэ» Ю. Никулиным ыцIэ зыхьырэ циркымрэ зэгъусэхэу концерт Мыекъуапэ къыщатыгъ. Культурэм и Илъэс тиансамблэ IофшIэгъэшIухэмкIэ хигъэунэфыкIыщт.

Сурэтым итхэр: **«Налмэсымрэ» Ю. Никулиным ыцIэ зыхьырэ циркымрэ яартистхэр.**

АДЫГЭ БЫРАКЪЫМ И МАФЭ ИПЭГЪОКI

Спортсменхэр щысэшIу афэхъух

Адыгэ быракъым и Мафэ мэлылъфэгъум и 25-м тиреспубликэ имызакъоу, тилъэпкъэгъухэр зыщыпсэурэ шъолъырхэм, IэкIыб хэгъэгухэм игъэкIотыгъэу ащагъэмэфэкIыщт.

Культурэм иIофышIэхэр, республикэм иобщественнэ движениеу «Адыгэ Хасэр», нэмыкIхэр кIэщакIо фэхъухэзэ, адыгэ быракъым и Мафэ тиреспубликэ щагъэмэфэкIыщтыгъ. Адыгеим и Парламент унашъоу ышIыгъэм ишIуагъэкIэ мэфэкIым хэбзэ шапхъэ иIэ хъугъэ.

— ТибэнакIохэр хэгъэгу, дунэе зэIукIэгъухэм ахэлэжьэнхэу гъогу зытехьэхэкIэ адыгэ быракъыр сыдигъуи зыдаштэ, — къеIуатэ Адыгэ Республикэм дзюдомкIэ ихэшыпыкIыгъэ командэ итренер шъхьаIэу С. Бастэм. — Урысыем дзюдомкIэ икомандэхэм язэнэкъокъу хэгъэгум ишъолъыр 51-мэ яспортсменхэр хэлэжьагъэх. Адыгеим ибэнакIохэм апэрэ чIыпIэр къызыдахым зэхэуцохи, адыгэ быракъым ыпашъхьэ щытыхэу нэпэеплъ сурэтэу атырахыгъагъэр лъэшэу тэгъэлъапIэ.

— Адыгэ быракъым тизэфыщытыкIэхэр егъэпытэх, — зэдэгущыIэгъур лъегъэкIуатэ Урысыем изаслуженнэ тренерэу Бэджыдэ Вячеслав. — Тибыракъ зэрэдгъэлъапIэрэр нэмыкI композиторхэм агъэшIагъо, щысэ тафэхъу.

Ордэн Андзаур, ШъэоцIыкIу зэшхэу Рустамрэ Айдэмыррэ, Хьакурынэ Хьазрэт, Мэлышэ Ахьмэд, Арсен Галстян, Тулпэрэ Айдэмыр, Дэхъу Азэмат, нэмыкIхэри тихэшыпыкIыгъэ командэ хэтхэу 2013-рэ илъэсым Санкт-Петербург апэрэ чIыпIэр къыщыдахыгъагъ. Ащ ыуж тибэнакIохэр дунэе зэIукIэгъухэм пчъагъэрэ арагъэблэгъагъэх. Тиспортсменхэм ятренерэу Беданэкъо Рэмэзанэ къызэрэтиIуагъэу, адыгэ быракъыр бэнакIохэм агъэбыбатэу зытлъэгъукIэ тэгушхо, шIэжьым нахь зыкъетэгъэIэты. Мэлылъфэгъум и 25-м адыгэ быракъым имэфэкIэу тиреспубликэ щыкIощтым спортсменхэм зыфагъэхьазыры.

Сурэтым итхэр: **Адыгеим дзюдомкIэ ибэнакIохэмрэ тренерхэмрэ.**

ТХЭКВОНДО. УРЫСЫЕМ ИЗЭНЭКЪОКЪУ

Къадырбэч нахьыбэкIэ тегъэгугъэ

Урысыем тхэквондомкIэ (ВТФ) изэнэкъокъу Казань щыкIуагъ. 1994 — 1996-рэ илъэсхэм къэхъугъэ кIалэхэр зэIукIэгъухэм ахэлэжьагъэх. Хэгъэгум ишъолъыр 45-мэ къарыкIыгъэ спортсмен 400 фэдиз апэрэ чIыпIэхэм афэбэнагъ.

ХагъэунэфыкIырэ чIыпIэхэр къыдэзыхыгъэхэм ащыщхэу ухьазырыныгъэ анахь дэгъу къэзыгъэлъагъохэрэр Урысыем ихэшыпыкIыгъэ ныбжьыкIэ командэ рагъэблэгъэнхэшъ, Европэм изэнэкъокъу зэрэхэлэжьэщтхэр спортсменхэм пэшIорыгъэшъэу ашIэщтыгъ. Ащ фэшI нэбгырэ пэпчъ иIэпэIэсэныгъэ къызэригъэлъэгъощтым пылъыгъ.

Адыгэ Республикэм ыцIэкIэ бэнэкIуи 3 Казань щыбэнагъ. Даур Къадырбэчрэ, кг. 68-рэ, Сергей Голубевымрэ апэрэу ащ фэдэ зэнэкъокъу иным зыщауплъэкIугъ. Игорь Глушаковыр кг. 80 къэзыщэчырэмэ янэкъокъугъ. Адыгэ Республикэм ихэшыпыкIыгъэ командэхэр зыщагъэхьазырыхэрэ Гупчэм спортсменхэм зыщагъасэ, директорыр Кобл Зэид.

Даур Къадырбэч купэу зыхэтым Урысыем ятIонэрэ чIыпIэр къыщыдэзыхыгъэ Эльдар Тетакоевыр, нэмыкI бэнэкIо дэгъухэр къыщыхагъэщыщтыгъэх, медальхэр зыхьынхэ зылъэкIыщтхэу алъытэхэрэм ацIэхэр зэхэщакIомэ къараIощтыгъэх. Къ. Даурым зэIукIэгъуи 5 алырэгъум щыриIагъ. Санкт-Петербург, Алтай краим, Татарстан яспортсменхэм атекIуагъ.

Дышъэ медалым икъыдэхын фэгъэхьыгъэ зэIукIэгъум Къ. Даурымрэ Краснодар краим къикIыгъэ Владимир Никитинымрэ щызэнэкъокъугъэх. ТекIоныгъэр зыхьыщтыр къэшIэгъуаеу щытыгъ. В. Никитиныр очко пчъагъэмкIэ ыпэ ишъэу зэп къызэрэхэкIыгъэр. НэгъэупIэпIэгъу 30 къызэнэм Къадырбэч иIэпэIэсэныгъэкIэ зыкъыуигъэштэнэу зыкъигъэлъэгъуагъ. ТекIоныгъэр 14:10-у тибатыр къыхьыгъ.

Урысыем иныбжьыкIэ хэшыпыкIыгъэ командэ хэтэу Даур Къадырбэч зэIукIэгъумэ зафегъэхьазыры. ЖъоныгъуакIэм и 4 — 18-м егъэджэн зэхахьэу Москва хэкум щыкIощтым, Урысыем и Спартакиадэ зафегъэхьазыры. Мыекъопэ къэралыгъо технологическэ университетым Къ. Даурыр щеджэ. Тренер-кIэлэегъаджэу Гарри Осиповыр ипащэу исэнаущыгъэ къызэрэзэIуихыщтым, Адыгэ Республикэм ыцIэ спортышхом зэрэщыIущтым ишъыпкъэу пылъ.

НэкIубгъор зыгъэхьазырыгъэр ЕМТIЫЛЪ Нурбый.

Зэхэзыщагъэр ыкIи къыдэзыгъэкIырэр:
Адыгэ Республикэм лъэпкъ IофхэмкIэ, IэкIыб къэралхэм ащыпсэурэ тилъэпкъэгъухэм адыряIэ зэпхыныгъэхэмкIэ ыкIи къэбар жъугъэм иамалхэмкIэ и Комитет
Адресыр: ур. Крестьянскэр, 236

Редакцием зыдэщыIэр:
385000, къ. Мыекъуапэ, ур. Первомайскэр, 197.
Телефонхэр:
приемнэр: 52-16-79,
редактор шъхьаIэм иапэрэ гуадзэр: 52-49-44,
редактор гуадзэр-пшъэдэкIыжь зыхьырэ секретарыр: 52-16-77.
E-mail:
adygvoice@mail.ru

Зыщаушыхьатыгъэр:
Урысые Федерацием хэутын IофхэмкIэ, телерадиокъэтынхэмкIэ ыкIи зэлъыIэсыкIэ амалхэмкIэ и Министерствэ и Темыр-Кавказ чIыпIэ гъэIорышIапI, зэраушыхьатыгъэ номерыр **ПИ №ТУ23-00916**

Зыщыхаутырэр
ОАО-у «Полиграф-ЮГ», 385000, къ. Мыекъуапэ, ур. Пионерскэр, 268

Пчъагъэр 4000
Индексхэр 52161 52162
Зак. 1024

Хэутыным узщыкIэтхэнэу щыт уахътэр Сыхьатыр 18.00
ЗыщыкIэтхэгъэхэ уахътэр Сыхьатыр 18.00

Редактор шъхьаIэр
Дэрбэ Тимур

Редактор шъхьаIэм иапэрэ гуадзэр
МэщлIэкъо Саид

ПшъэдэкIыжь зыхьырэ секретарыр
НэпшIэкъуй Заур